

Texten ingår i:

Anna Angelin (red.) och Torbjörn Hjort (red.)

Socialt arbete i förändring – utmaningar och villkor inom utbildning, forskning och praktik

Sid. 9-13

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.180.c460>

Denna text är licensierad under CC-BY, Erkännande. (Se fullständiga villkor: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>) Enligt licensen får verket spridas och bearbetas utan att tillstånd behövs, men verkets upphovspersoner måste anges.

ISBN: 978-91-7895-545-9

ISBN (elektroniskt): 978-91-7895-546-6

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.180>

© Författarna och Socialhögskolan, Lunds universitet, 2022

Redaktörer: Anna Angelin och Torbjörn Hjort

Adress: Lunds universitet, Socialhögskolan, Box 23, 221 00 Lund

Socialt arbete i förändring

*– utmaningar och villkor inom utbildning,
forskning och praktik.*

Jubileumsbok 2022

ANNA ANGELIN & TORBJÖRN HJORT (red.)

Utdrag Inledning sid. 9-13

ISBN: 978-91-7895-545-9

© Författarna och Socialhögskolan, 2022

Redaktörer: Anna Angelin & Torbjörn Hjort

Adress: Lunds Universitet, Socialhögskolan, Box 23, 221 00 Lund

Inledning

ANNA ANGELIN
TORBJÖRN HJORT

75 år – det är snart en livslängd. Så länge har det bedrivits undervisning i socialt arbete i Lund. Det är en respektfull ålder ur ett individperspektiv, men en ganska kort tid sett till att Lunds universitet varit verksamt sedan 1666. Så på sätt och vis är Socialhögskolan och dess verksamhet både ung och gammal, eller om man så vill såväl nyfiken och vetgirig som erfaren och etablerad. Socialt arbete har funnits länge, men som vetenskaplig disciplin och universitetsämne är det lite yngre.

Under Socialhögskolans 75 år har utbildningen genomgått många förändringar, utvecklats och blivit bättre – det finns idag en lång erfarenhet att luta sig mot när det gäller vad som fungerat bra och vad som kanske fungerat lite sämre. När det gäller utbildningsdelen kan Socialhögskolans verksamhet på många sätt ses som etablerad. Den tillhör en av de äldsta, har ett förhållandevis högt söktryck, får ofta goda omdömen i olika typer av granskningar och attraherar lärare/forskare i socialt arbete.

75 år är också en kort tid om man tittar på socialt arbete som en vetenskaplig disciplin ur ett vetenskapshistoriskt perspektiv. Dessutom har ämnet ett ännu kortare tidsspann då det formellt fick sin första professor i Lund 1984. Som vetenskaplig disciplin har ämnet mognat och blivit en accepterad del av det svenska vetenskapssamhället, vilket inte alltid är fallet internationellt. Att ämnet ur ett vetenskapligt perspektiv är ungt visar sig bl.a. av att det söker sina former, det pågår fortfarande diskussioner om hur socialt arbete som ämne ska beskrivas och avgränsas, se t.ex. Håkan Jönsons och Sune Sunessons kapitel i denna bok.

Sedan utbildningen startade har omvärlden förändrats på ett sätt som påverkar det sociala arbetet och därmed ställer nya krav på utbildningen. Det är en ständig balansgång mellan i vilken utsträckning externa krav och förväntningar ska ges möjlighet att få genomslag i förhållande till den interna forskningsbaserade kunskapen och kompetensen om vad en bra socionomutbildning ska innehålla. Några exempel på förändringar är ökade förvänt-

ningar på att det sociala arbetets insatser och interventioner i allt högre grad bör vila på evidensbaserade metoder. En annan utvecklingstrend berör att det sociala arbetet förväntas arbeta utifrån ett tydligare brukarperspektiv och att brukare ska ges ett ökat inflytande över hur det sociala arbetet bedrivs. Samtidigt pågår en utveckling mot ett alltmer styrt socialt arbete där socialarbetaren förväntas utföra sitt arbete utifrån förutbestämda och standardiserade riktlinjer, något som snarare drar mot ett mer verksamhetsorienterat synsätt. En ytterligare utmaning kan sägas ligga i spänningsförhållandet mellan att förstå sociala problem utifrån ett individuellt eller strukturellt perspektiv. I en utveckling där en allt större tonvikt läggs vid individuella, och inte sällan biologiska, förklaringar finns det anledning att fundera över hur ”socionomperspektivet” som ju till stora delar bygger på mötet mellan individ och samhälle ska hanteras. Relationen mellan individ och struktur när det gäller förståelsen av social sårbarhet är en klassisk diskussion men har återigen blivit aktuell genom ett ökat fokus på individuella orsaksförklaringar.

Om vi lyfter blicken något från det som mer direkt påverkar det sociala arbetets förutsättningar så har omvärlden genomgått och genomgår förändringar vars konsekvenser vi idag har svårt att överblicka. När Socialhögskolan fyllde 50 år, 1997, pågick ett krig i Europa och nu när det är dags för 75-årsjubileum har ännu ett krig påbörjats. Få hade väl förutspått den pandemi som på ett påtagligt sätt påverkade samhället. Vi vet inte vad som väntar runt hörnet. Under det senaste decenniet har det t.ex. skett ideologiska förskjutningar som tycks påverka och spä på den sociala polariseringen i samhället. Sådana mer övergripande förändringar påverkar naturligtvis också förutsättningarna för det sociala arbetet.

Boken är indelad i två större avsnitt. Det första fokuserar på Socialhögskolans utveckling och verksamhet sedan starten 1947. Under 75 år har förutsättningarna för utbildning och forskning förändrats på ett flertal och betydande sätt. Kapitlen som berör perioden mellan 1947-1997 presenterar utvecklingen avseende såväl forskning som utbildning. De kapitel som fokuserar på de senaste 25 åren presenterar och diskuterar utveckling, centrala skeenden och utmaningar som verksamheten ställts inför. Här presenteras de båda verksamhetsgrenarna var för sig. De som tar upp åren 1997 till 2022 presenterar fyra bidrag som utgör olika aspekter av framför allt utvecklingen av utbildningen, men också hur forskningsämnet socialt arbete tog sina första steg och sedan utvecklades på Socialhögskolan.

De tre första av dessa bidrag fokuserar huvudsakligen på utbildningen. Ett bidrag beskriver och diskuterar hur VFU-kursen förändrades från en mer ”traditionell” praktiktermin till en kurs som förväntas motsvara kraven för en universitetskurs. Det visade sig vara en resa fylld av utmaningar. Ett annat bidrag presenterar och diskuterar hur och varför brukardeltagande är betydelsefullt för en socionomutbildning. I detta kapitel presenteras utvecklingen och på vilka sätt brukarmedverkan tar sig uttryck på utbildningen. Ett sista tema med fokus på utbildningen berör olika aspekter av lärarkompetensen på socionomutbildningarna i Sverige. En relevant fråga som ställs är i vilken grad lärarna har sin bakgrund i socialt arbete, vetenskapligt eller praktiskt, alternativt både och. Det visar sig vara en stor variation bland lärosätena i Sverige och det finns anledning att fundera på vad detta kan tänkas få för konsekvenser för utbildningen. Detta gäller kompetensförsörjningen i stort; kommer det framöver att finnas tillräckligt med lärare med kompetens för att undervisa på socionomutbildningen på de 19 lärosäten som idag erbjuder denna utbildning? Men det gäller också utmaningen med att hålla samman utbildningarna så att inte skillnaden mellan vad olika lärosäten kan erbjuda blir för stor. Socionomer är efterfrågade på arbetsmarknaden och det är en utbildning med förhållandevis högt söktryck, men det är också betydelsefullt att det finns lärare som kan svara upp mot de förväntningar som finns. I ett fjärde bidrag presenteras och diskuteras hur socialt arbete som forskningsämne tog sina första steg på Socialhögskolan i Lund. Sune Sunesson, som tillträdde som professor i Lund 1984, beskriver hur ämnet etablerades bland lärosätena i Sverige, men diskuterar också de utmaningar man som ungt ämne ställdes inför avseende vad man skulle forska om, och inte minst varför.

I det andra avsnittet i boken presenteras och diskuteras fyra olika teman som på olika sätt är centrala för socialt arbete. Vi har tänkt brett och försökt fånga frågor som förmodligen kommer att vara aktuella och relevanta även framöver. Visst finns anledning att vid ett jubileum stanna upp och blicka tillbaka på den utveckling som varit, men det är också ett tillfälle att blicka framåt och fundera över de utmaningar socialt arbete står inför.

Det första temat är inriktat på professionalisering av socialt arbete. Allt sedan Socialhögskolan startade sin verksamhet har socionomerna strävat mot att uppfattas som mer professionella, denna strävan har tagit sig olika uttrycksformer. De bidrag som diskuterar professionalitet fokuserar på hur be-

slut fattas, hur kuratorer inom hälso- och sjukvård strävat mot legitimation och på socialarbetarnas roll i samhällsdebatten.

Det andra temat fokuserar på nya arbetsformer inom det sociala arbetet och här ligger tonvikten på den digitala utvecklingens möjligheter och eventuella begränsningar i socialt arbete. I detta tema ligger en text som ger en intressant inblick i vad AI kan innebära för socialt arbete. Ett annat bidrag utgörs av en inblick i ett pågående forskningsprojekt som undersöker hur den skrivna texten, oftast digital, både kan komplettera och ibland ersätta det traditionella ”talade” mötet mellan socialarbetare och klient. Ett tredje bidrag tar upp en annan del av nya samarbetsformer, nämligen hur olika aktörer från samhället, t.ex. från civilsamhället och det offentliga kan mötas och tillsammans arbeta med samhällsutmaningar.

Det tredje temat diskuterar styrning av socialt arbete avseende såväl praktik som forskning. Samtliga bidrag i detta tema hanterar frågan om styrning genom att diskutera förväntningar kring evidensbaserade metoder på olika sätt. Ett bidrag pekar på försöken att styra forskningen i socialt arbete mot evidens- och effektstudier och lyfter bland annat fram riskerna med en allt för snäv syn på vad forskningen bör göra. Ett annat bidrag för en diskussion om att förändring och kunskapsanvändning inte enbart innebär att implementera nya arbetssätt, utan även att ”avimplementera” sådana som fungerar sämre, men som kan vara etablerade och svåra att släppa. Det tredje bidraget i detta tema för resonemang om det sociala arbetets kunskapssökande och exemplifierar detta utifrån betydelsen av standardiserade mätinstrument i dessa processer.

Det avslutande temat berör utsatta grupper och socialpolitiska förändringar. Det sociala arbetet och de sociala skyddsneten befinner sig i ett samhälleligt och politiskt/ideologiskt sammanhang som ständigt förändras. Detta tema består av fyra bidrag som ur olika perspektiv diskuterar frågor om mötet mellan social utsatthet och samhälleliga förändringar. Ett bidrag lyfter fram de förändringar i arbetslöshetsförsäkringen som skett under de senaste decennierna. En allt mindre andel av de som är arbetslösa får ersättning från Akassan. Ett annat bidrag presenterar och diskuterar ett förhållandevis nytt fenomen, nämligen matfattigdom. Även om fattigdom alltid på olika sätt har handlat om mat har inte matfattigdom i västvärlden begreppsliggjorts i någon högre grad tidigare. I bidraget diskuteras också civilsamhällets ambitioner att bidra med stöd i form av mat. Ett tredje bidrag presenterar framväxten och

processen bakom ”Bostad först”, ett sätt att möta hemlöshet som inte bygger på villkor och prestationer från den hemlöse. Ett fjärde bidrag diskuterar ”etnifiering” av social utsatthet eller hur bilden av sociala problem som fattigdom och hemlöshet förändras i takt med att en allt större andel som lever med denna typ av problematik är utrikes födda.

75 år är en lång tid för en verksamhet. Det har hänt mycket på Socialhögskolan under denna tid. Utöver det som görs på en universitetsinstitution, som undervisning och forskning, är det ju också en arbetsplats, en plats för möten, samarbeten, utveckling, diskussioner och ibland också en och annan konflikt. Det är förhållandevis många som har varit verksamma på Socialhögskolan under en lång tid och på så vis satt sin prägel på institutionen. Några i det persongalleri som ägnat kraft och möda åt Socialhögskolans verksamhet omnämns (och har skrivit) i några av bokens bidrag. Vi vill emellertid även lyfta fram alla de som inte omnämns men som har varit delaktiga i verksamheten på olika sätt, i forskning, undervisning, administration, ledning eller på annat sätt. Det är i mångt och mycket människorna som skapar en verksamhet och för alla de som funnits på Socialhögskolan under en längre tid är det förmodligen även andra aspekter än t.ex. publikationer och kursutveckling som lyfts fram när de blickar tillbaka. Det handlar då förmodligen mer om samarbete och stöd, skratt och motgångar. I detta sammanhang vill vi t.ex. lyfta fram det café som tidigare Ilias och numera Karna driver som länge varit något av hjärtat i institutionens sociala liv. I ett tidsdokument som en jubileumsbok faktiskt utgör, och som av naturliga skäl till stor del lyfter fram olika typer av output är det viktigt att komma ihåg vardagsverksamheten och människorna bakom den.